

- Beispielhafter Auszug aus der digitalisierten Fassung im Format PDF -

Florae Berolinensis prodromus

Karl Ludwig Willdenow

Die Digitalisierung dieses Werkes erfolgte im Rahmen des Projektes BioLib (www.BioLib.de).

Die Bilddateien wurden im Rahmen des Projektes Virtuelle Fachbibliothek Biologie (ViFaBio) durch die [Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg \(Frankfurt am Main\)](http://Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg (Frankfurt am Main)) in das Format PDF überführt, archiviert und zugänglich gemacht.

CAROLI LUDOVICI WILLDENOW

Societ. Natur. Curios. Halens. sodal.

FLORAE BEROLINENSIS
PRODROMUS

secundum

SYSTEMA LINNEANUM

AB

ILLUSTR. VIRO ac Eq. C. P. THUNBERGIO

emendatum conscriptus.

cum Tabulis VII. aeri incis.

BEROLINI

IMPENSIS WILHELMI VIEWEGII

KLOPSTOCK.

*Schoen ist, Mutter Natur, deiner Erfindung Pracht
Auf die Fluren verstreut, schoener ein froh Gesicht,
Das den grossen Gedanken
Deiner Schoepfung noch einmal denkt.*



PATRI PATRIAE

FRIDERICO WILHELMO II.

Borufforum Regi, Marchioni Brandenburgico,

S. Rom. Imper. Archicamerario & Principi

Electori, Supremo Silesiae Duci,

Supremo Principi Arans-

onensi Neocomi

cet. cet.

DOMINO SUO

LONGE CLEMENTISSIMO

HASCE PRIMITIAS LABORUM
SUORUM

submisſe offert

TANTI REGIS

devotiſſimus cultor
C. L. WILLDENOW.

LECTURIS.

S.

Offero TIBI B. L. *Tentamen Florae Berolinensis*, quo plantas a me visas, & Amicis benigne communicatas recensui. Haud expectes velim omnium *Florae nostrae* civium enumerationem; quum neque regio circum *Berolinum* ex toto investigata est, neque *Flora* harum regionum scripta existit. Minime me fugit, *Celeberrimos Viros* in describendis plantis *Berolinensibus* desudasse, & libros hoc consilio scriptos existere; sed *Eorum* libri, exceptis novissimis, pro nostris temporibus, vix magni momenti sunt. Omnes indicabo nunc libros ad *Floram nostram* respicientes, ut eo magis supra dicta pateant.

Omniū antiquissimū mihi notus est: *Celeber. Joan. Sigism. ELSHOLT M. D. & horti botanici olim Praefectus Berolini*, qui in libro suo *) ordine alphabetico, plantas spontaneas, ac hortenses, cum nominibus BAUHINI aliorumque Auctorum, absque tamen loco natali indicavit. Observationes nullas neque medicas neque botanicas addidit, nec etiam breviores descriptiones vel nova ab aliis nondum descripta vegetabilia.

Alter equidem *Celeber. Vir Michel Matthias LUDOLFF M. D. Bot. ac Mat. Med. Profess. ord. olim Berolini* in usum auditorum suorum libellum **) secundum al-

pha-

*) *Joan. Sigism. Elsholtii Flora Marchica, sive Catalogus Plantarum, quae in hortis Electoralibus Marchiae Brandenburgicae, primariis Berolinensi, Aurangiburgico & Potsdamensi excoluntur: partim sua sponte passim proveniunt. Berol. 1663. 8vo. min.*

**) *Michaelis Matthiae Ludolff Catalogus Plantarum &c*

phabethum conscripsit, quo plantas horti botanici, aequaeac vulgatissimas & officinales cum nominibus TOURNEFORTII, LINNEANISQUE descriptionibus absque tamen locis natalibus indicavit. Adjecta est *Tabula Systematis TOURNEFORTIANI* cum generibus.

Prae aliis excellit multis scriptis *Celeberrimi pie colendi Praeceptoris Joan Gottlieb GLEDITSCHII* liber de *Fungis*, ***) ubi omnes tunc notas fungorum species breviter, cum descriptionibus propriis concinnis, observationibus, locisque natalibus, speciatim indicatis, exposuit. Libellus sui generis praestantissimus, quod post secula adhuc tam utilis erit, quam suo tempore fuit.

***) D. Joan Gottlieb Gleditsch Lipsf. *Methodus Fun-*

Minus nostro scopo adaequatum videtur, liber ****) *Pharmacopei olim aulici C. F. ARNSTORFF* qui in illo plantas officinales sua sponte provenientes pro Tyronibus Pharmaceuticae artis recensuit, loca natalia, *nominaque LINNEANA* brevissime indicavit.

Denique liber novissime ab *Amico conjunctissimo Frid. Wilhelmo Ant. LÜDERS M. D. & Practico apud Havelbergenses felicissimo *****)* huc pertinet. In illo plantas *Marchicae Brandenburgicae Electoralis* secundum systema *Praeceptoris* nostri *b. m. J. G. GLEDITSCHII* enumeravit. Sed dolendum est, nomina tantum, nec observationes,

****) *Comparatio Nominum Plantarum officinalium cum nominibus botanicis Linnei & Tournefortii. Berolini 1762. 8vo maj. (etiam cum Titulo vernaculo.)*

*****) *Frid. Wilhelm Ant. Lüders M. D. & Pract. Havelberg. Nomenclator botanicus stirpium Marchiae Brandenburgicae, secundum systema Gledischianum a staminum situ digestus. Berolini 1786. 8vo maj.*

nes, nec loca natalia eum indicasse. Opto & mecum forsan omnes *Florae Marchicae* cultores, eum integrum editurum libellum.

Haec sunt mihi nota scripta, quae ut jam dixi, ad Floram nostram pertinent, & unde facile L. B. animadvertes, *Floram* agri *Berolinensis* adhuc eo usque desideratam fuisse; periculum itaque feci in edenda *Flora*. Tenuitatem virium ad hunc laborem minus aptam satis sentio, sed *Amicis* suavis hancce suscepi libellum. Indulgas itaque LECTOR AMICE si opinioni hoc de opusculo TIBI facta, haud respondeam. Mihi sufficiens erit, si modo quid ad augmentum scientiae feci.

Systema quod elegi est *Systema LINNEANUM* ab *Illustr. Equite & Professore* C. P. THUNBERGIO emendatum, quo usus est, quum *Floram Suam Japonicam* ederet. Perinde semper erit quodnam *Systema* eligi-

mus, nam *Systema* est: *filum Ariadneum*,
cujus ope Labyrinthum facile exire possu-
mus, quo demto semper *Chaos* erit. Quod
de *Systemate Naturae* nonnulli somniant,
semper pium manebit desiderium. Si vel
omnia terrae nostrae vegetabilia detecta ef-
sent, tamen impossibile erit *Systema Na-*
turae investigare. *Alma enim Natura*, in
se spectata, non est *systematica*, non *Ge-*
nera habet, neque *catenam rerum* agnoscit.
Singula *Creata* nexu quasi retiformi, ut ita
dicam cohaerent, & Nos singula in lineam
rectam disponere solemus, qua methodo
haud utitur *Natura*. Non ignoro *Systema*
LINNEANUM emendatum adhuc imper-
fectum esse, sed ubi quaeso reperitur *Syste-*
ma omni numero absolutum? *Systema b.*
m. J. G. GLEDITSCHII, Praeceptoris mei,
LINNEANO praefendum esse in quibus-

... und die nächsten 10 Seiten ...
... and the next 10 pages ...

*ed. 2. n. 837. t. 40. Wiggers primit. p. 50.
n. 522.*

Sisymbrium arenosum caule subfoliofo ramofo, fo-
liis lyratis rectangulo-dentatis, hispidis, pilis
ramofis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 255.*

Prope *Tegel & in den Papenberg* hinc inde.
Majo. Junio.

Petala femper alba, nunquam violacea, uti *Ce-
leber. Leers* observavit.

TURRITIS. *Lin. gen. 883.*

Calyx connivens erectus. *Cor.* erecta. *Siliqua*
longiffima angulata.

666. TURRITIS *glabra* foliis radicalibus dentatis
hispidis, caulinis integerrimis amplexicaulibus
glabris. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 274.*

Im Thiergarten & Hasenheide haud infrequens.
Majo. Junio.

667. TURRITIS *hirsuta* foliis omnibus hispidis,
caulinis amplexicaulibus. *Lin. syst. ed. R. 3.
p. 275.*

Arabis hirsuta. Scop. carn. ed. 2. n. 835.

In der Jungfernheide passim. Majo. Junio.

BRASSICA. *Lin. gen. 884.*

Calyx erectus connivens. *Stylus* brevis crassitie
germinis.

668. BRASSICA *Napus* radice caulescente fusiformi.
Lin. syst. ed. R. 3. p. 278.

Inter fegetes rarius, in hortis culta. Majo.
Junio

TETRADYNAMIA SILIQUOSA. 217

Offic. Semina Napi.

Folia radicalia lyrata; caulina amplexicaulia.

Calyx exacte Sinapis.

669. BRASSICA *Kapa* radice caulescente orbiculari depressa carnosa. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 278.*

Inter segetes in agris & arvis versus *den Grunwald* passim. Culta saepius in agris. Aestate.

670. BRASSICA *oleracea* radice caulescente tereti carnosa. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 278.*
cum varietatibus.

Copiose culta, variet. β interdum in ruderatis. Aestate.

RAPHANUS. *Lin. gen. 886.*

Calyx clausus. *Siliqua* torosa subarticulata, teres.

671. RAPHANUS *fativus* filiquis teretibus torosis bilocularibus. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 234.*

Frequens in hortis cultus. Majo. Junio.

672. RAPHANUS *Raphanistrum* filiquis teretibus articulatis laevibus unilocularibus. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 284.*

α . Lampfana flore melino. *Tabernem. 407.*

β . Rapistrum flore albo striato. *Bauh. hist. 2. p. 851.*

Inter segetes in agris copiosissime. Aestate.

b. Calyx hians: foliolis superne distantibus.

SINAPIS. *Lin. gen.* 885.

Calyx patens. Cor. ungues recti. Stylus longitudine germinis. Siliqua longe rostrata.

673. SINAPIS *arvensis* filiquis multangulis torosis, rostro longioribus: foliis runcinatis, cum caule hispidis.

Sinapis arvensis filiquis multangulis torosoturgidis, rostro ancipiti longioribus. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 280.*

Inter fegetes in agris copiosc. Majo. Junio.

Similis *Sinapi Allioni. Jacq. hort. v. 2. t. 168.*

Differt ab illo foliis runcinatis hispidis, lobo exteriori maximo, laciniis obtusis, caule hispido.

SISYMBRIUM. *Lin. gen.* 877.

Calyx patulus. Cor. patens. Siliqua subangulata dehiscens: valvulis rectiusculis.

* *Siliquis declinatis brevibus.*

674. SISYMBRIUM *Nasturtium* filiquis declinatis, foliis pinnatis, foliolis subcordatis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 249.*

Prope *den Gesundbrunnen* frequens. Julio. Augusto.

Offic. Herba recens Nasturtii aquatici.

TETRADYNAMIA SILIQUOSA. 219

675. *SISYMBRIUM sylvestre* filiquis declinatis oblongo-ovatis, foliis lanceolatis ferratis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 250.*

Sisymbrium foliis pinnatis, pinnis dentatis diffitis. *Hall. helv. 485.*

Locis depressis ad *Spandau*, in der *Jungfernheide* & alibi passim. Junio. Julio.

676. *SISYMBRIUM amphibium* petalis calyce longioribus, filiquis declinatis oblongo-ovatis, foliis integris & pinnatifidis.

Sisymbrium amphibium filiquis declinatis oblongo-ovatis: foliis pinnatifidis ferratis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 250. β. aquaticum.*

α. Sisymbrium amphibium. Lin. syst. ed. R. 3. p. 251. γ. terrestre.

In fossis paludibusque *β.* in pratis & pascuis frequens. Majo. Junio.

677. *SISYMBRIUM palustre* petalis calyce brevioribus, filiquis declinatis oblongo-ovatis, foliis pinnatis; foliolis dentatis. *Hall. helv. n. 487. Reich. moenof. 472. Pollich. palat. 2. p. 230. n. 625.*

Sisymbrium amphibium. Lin. syst. ed. R. 3. p. 250. α. palustre.

Im *Thiergarten* & *Jungfernheide* in fossis passim. Majo. Junio.

** *Siliquis longioribus rectis.*

678. *SISYMBRIUM Alliaria* foliis simplicibus cordatis. *Scop. carn. ed. 2. n. 825. Wiggers primit. p. 49. n. 519.*

Erysimum Alliaria foliis cordatis. *Lin. Syst. ed. R. 3. p. 260.*

Im *Briselang hinterm Finckenkrug* ad fossam, prope *Schoenhausen, Tegel* & alibi frequens. *Majo.*

Offic. (Alliariae Herba.)

Calyx coloratus valde caducus.

679. *SISYMBRIUM officinale* caule ramofo divaricato, filiquis adpressis, foliis runcinatis. *Scop. carn. ed. 2. n. 824. Wiggers primit. p. 49. n. 516.*

Erysimum officinale filiquis spicae adpressis, foliis runcinatis. *Lin. Syst. ed. R. 3. p. 260.*

In ruderatis, sepibus, ad pagos & vias frequens. *Aestate.*

Offic. Erysimi Herba.

680. *SISYMBRIUM Sophia* petalis calyce minoribus, foliis decomposito pinnatis. *Lin. Syst. ed. R. 3. p. 256.*

In nemoribus ficcis, ruderatis, sepibus, ad vias & alibi copiosissime. *Majo. Junio.*

Offic. (Sophiae Chirurgorum Herba.)

TETRADYNAMIA SILIQUOSA. 221

CARDAMINE. *Lin. gen.* 876.

Calyx subhians. *Stigma* integrum. *Siliqua* elasticè diffiliens valvulis revolutis.

681. CARDAMINE *pratensis* foliis pinnatis: foliolis radicalibus subrotundis: caulinis lanceolatis. *Lin. syst. ed. R.* 3. p. 248.

Im Thiergarten, Jungfernheide, Grunewald, prope Friedrichsfelde, Schoenhausen, Tegel, Reineckendorf & alibi copiose. Majo. Junio.

682. CARDAMINE *amara* foliis pinnatis, axillis stoloniferis. *Lin. syst. ed. R.* 3. p. 248.

In der Jungfernheide, locis humidis, inque fossis passim. Majo.

CLASSIS XVI.
MONADELPHIA
TRIANDRIA.

JUNIPERUS. *Lin. gen.* 1246.

♂—♀. ♂. *Ament.* squamosum: squamis 10. 1 floris. *Cor.* O.

♀. *Calyx* 3 partitus. *Petala* 3. *Styl.* 3. *Bacca* infera carnosa trisperma.

683. JUNIPERUS *Sabina* foliis oppositis erectis, decurrentibus: oppositionibus pyxidatis. *Lin. syst. ed. R.* 4. p. 277.

Im Thiergarten rarius. Aprili, Majo.
Offic. Sabinae Herba.

684. JUNIPERUS *communis* foliis ternis patentibus mucronatis bacca longioribus. *Lin. syst. ed. R.* 4. p. 278.

Offic. Juniperi Baccae. Lignum.

PENTANDRIA.

XANTHIUM. *Lin. gen.* 1152.

♂—♀. ♂. *Calyx* commun. imbricatus. *Cor.* composita: *propria* monopetala infundibuliformis. *Recept.* paleaceum.

♀. *Calyx* involucrem diphyllum, biflorum. *Cor.* O. *Styli* 2. *Drupa* sicca muricata bifida. *Nucleus* bilocularis

MONADELPHIA DECANDRIA. 223

685. *XANTHIUM strumarium* caule inerme, foliis cordatis trinervatis. *Lin. syst. ed. R. 4. p. 137.*
Xanthium foliis semitrilobatis, aculeis uncinatis.
Hall. helv. 1621.
In ruderatis frequens. Augusto. Septembri.
Offic. (Xanthii Semina.)

DECANDRIA.

GERANIUM. Lin. gen. 897.

Monogynia. Stigmata 5. Recept. elongatum, rostratum. Semina 5 arillata: arillo arista tortili donato.

* *Myrrhina. Stam. 5. antherifera. Cal. 5 phyllus. Fructus declinati.*

686. *GERANIUM cicutarium* pedunculis multifloris, floribus pentandris, foliis pinnatis incisifis obtusis, caule ramoso. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 317.*

Æ. *Geranium pimpinellaefolio. Dill. giff. 69.*
Ad vias in cultis, ruderatis, arvis, ubique fere copiose. Vere in autumnum usque.

** *Batrachia Staminibus 10. antheriferis.*

687. *GERANIUM palustre* pedunculis bifloris longissimis declinatis, foliis quinquelobis incisifis, petalis integris. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 323.*

Geranium caule diffuso, foliis rugosis semiquinquelobis, lobulis trifidis, floribus sparsis, petalis integerrimis. Hall. helv. 622.

Ante portam Halensem im Aufstall, in der Jungfernheide, ad Tegel & alibi locis paludosis inque fossis frequens. Junio, Julio.

688. GERANIUM *pratense* pedunculis bifloris, foliis subpeltatis multipartitis rugosis acutis, petalis integris. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 324.*

Geranium caule erecto, foliis rugosis, hirsutis, multilobis, lobis trifidis, lobis semipinnatis floribus umbellatis. *Hall. helv. n. 931.*

β. albo flore.

Ad *Tegel* & sibi rarius, β. rarissime. Junio, Julio.

*** *Staminibus 10. antheriferis. Pedunculis bifloris, annua.*

689. GERANIUM *robertianum* pedunculis bifloris, calycibus pilosis decemangulatis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 325.*

Geranium foliis duplicato-pinnatis, pinnis ultimis confluentibus, calycibus striatis hirsutis. *Hall. helv. n. 943.*

In nemorosis umbrosis passim, e. g. *im Thiergarten, Jungfernheide, prope Tegel &c.* Majo, Junio.

Offic. (Geranii robertiani Herba.)

690. GERANIUM *molle* pedunculis bifloris, folisque floralibus alternis, petalis bifidis, calycibus muticis, caule erectiusculo. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 326.*

MONADELPHIA POLYANDRIA. 225

In ruderatis, sepibus, ad vias & pagos frequens. Aestate.

691. GERANIUM *rotundifolium* pedunculis bifloris, petalis subintegris longitudine calycis, caule prostrato, foliis reniformibus incis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 328.*

In cultis ad pagos, vias, sepes & alibi copiose. Aestate.

Offic. (Pedis columbae Herba.)

692. GERANIUM *pusillum* pedunculis bifloris, petalis emarginatis, caule depresso, foliis reniformibus palmatis linearibus acutis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 328.*

In ruderatis, sepibus ad *Spandau* copiose. Aestate.

**** *Staminibus 10. antheriferis. Pedunculis unifloris.*

693. GERANIUM *sanguineum* pedunculis unifloris foliis quinquepartitis trifidis orbiculatis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 329.*

In den *Papenberg* frequens. Junio. Julio.

POLYANDRIA.

ALTHAEA. *Lin. gen. 904.*

Calyx duplex exterior 9 fidus. Arilli plurimi monospermi.

694. ALTHAEA *officinalis* foliis simplicibus tomentosis. *Lin. syst. ed. R. 3. p. 340.*